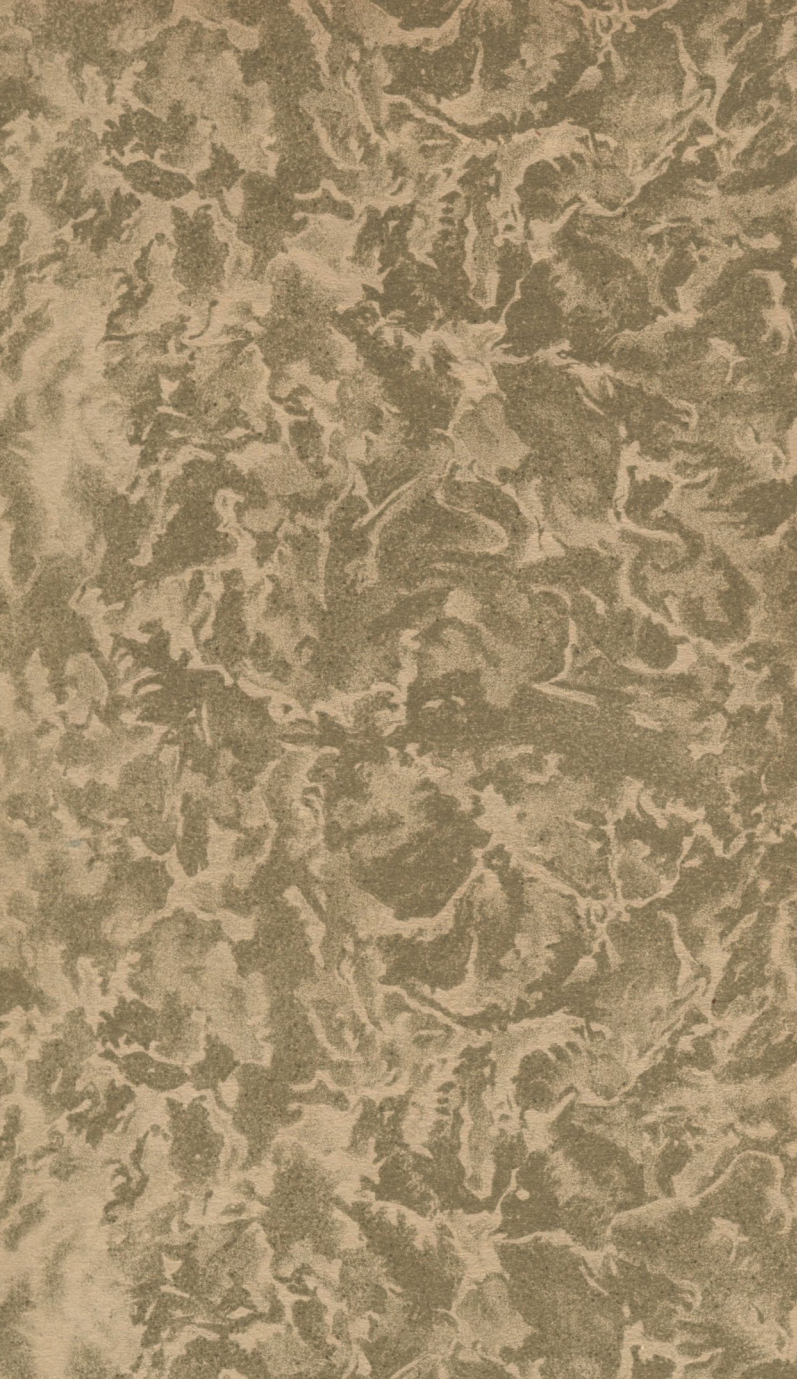

1144

K

157

KUZMA GYULA ■ ■
A SZLAVONIAI
TÖLGYESEKRŐL

A SZLAVONIAI TÖLGYESEKRŐL.

KÖZLI
KUZMA GYULA.

A. k. 3147.

KÜLÖNLENYOMAT A „MAGYAR ERDÉSZ“-BŐL.

1851
1866

UNGVÁR,
SZÉKELY ÉS ILLÉS KÖNYVNYOMDÁJA
1911

Az osztrák birodalmi erdészeti egyesület ötven tagja szeptember hó folyamán Magyarországon fog tartózkodni, hogy a magyar Alföld speciális erdészeti viszonyait megismerje és megtekintse a szlavoniai tölgyeket.

Mi magyar erdészek, kiknek tevékenysége és erdészetünk haladásáról a legközelebbi szomszédaink is vajmi keveset tudnak, örömmel fogadjuk az osztrák Reichsforstverein látogatását, mert bizton reméljük, hogy iparkodásunkat, törekvéseinket méltányolni fogják.

A míg mi ismerjük és sokszor meritünk is az erdészeti téren előbbre haladt nyugati államok erdészeti irodalmából, addig a külföld erdészei irodalmunk révén, szaklapjaink és a magyar nyelv szűkre szabott határai miatt, rólunk tulajdonképpen nem is vehetnek tudomást. Ép ezért örvendetes jelenségnek tekintjük, hogy az osztrák szomszédaink, a kikkel politikailag rokonságot tartunk, megtörve az idegenkedést, közénk ér-

keznek és hogy e réven reményünk nyílik arra, hogy erdőgazdaságunkat oly tekintélyes erdészeti egyesület tagjai, mint a milyen az osztrák Reichsforstverein is, megismerik. E címen a legszívélyesebben üdvözljük a hozzánk most érkező szaktársainkat. Sajnáljuk csupán azt, hogy a legsívárabb vidék, az Alföld erdészetét tanulmányozzák, mert a Kárpátokban már fejlett erdőgazdaságot mutathatnánk.

Most, mikor az osztrák bajtársaink ama szlavoniai tölgyeseket is megszemlélik, melyekkel mint a természet remekművével az én lelkem is összeforrt, akinek a jó végzete megengedte, hogy több, mint egy fél életöltőn át az örökszép természetet azokon a kiváló helyeken figyelhettem meg, a hol a növényzet legnemesebbjének a vezére, a *Száva* folyó áradványos síkjain nagy foltokban fajtisztán honos *kocsános tölgy* terem, a hol nem csapatokban, de remete életet élő szarvas tanyáz, szóval a hol az őssalkotás ütere nagyobbakat dobban, mint másutt, a hol a természet nagyszerűségét figyelő ember ellensúlyozhatja az élet kicsinyes zsörtölődéseivel kapcsolatos idegbontó munkát; — hivatottnak érzem magam és időszerűnek tartom, hogy a szlavoniai erdőt megismertessem azokkal, a kik azt még nem látták, oda eljutni még nem volt alkalmuk.

A Száva folyó Zágráb közelében már sík területre jut és ilyenén folyik számos csavardással egészen Belgrádig, a hol a Dunával

egyessel. A Sziszektól lejjebb fekvő síkságot évente egyszer, de gyakran többször is elönti és ez a körülmény teszi az ottani területet feltétlen erdőtalajjává. Ezen a területen keletkezett ama mintegy 300 éves *szil, kőris, gyertyánnal vegyes tölgyerdő*, melyet igen gyakran mint *őserdőt* emlegetnek.

A határvidéket délfelől a Száva folyó határolja, ennek terjedelmes síkjain keletkezett az a koros tölgyerdő, melynek legszebbje már el van adva s melynek gyengébb maradványai pár év alatt teljesen eltűnnek.

Hogy a most tarolás alatt levő szlavoniai tölgyesek *nem őserdő* jellegűek, arra legelsőben is rávall az a körülmény, hogy ezen hosszú életű fanemből a Zágrábtól Zimonyig terjedő Szávasík mentén 400 éves vagy ennél idősebb tölgyfa még csak elvétve sem található. Nyilvánvaló tehát, hogy a szlavoniai tölgyes a török pusztítás után századokig lakatlan, vagy csak gyéren benépesített területeken önvetényülés útján keletkezett és az évi növedék elfogyasztható nem lévén, egészen a múlt század közepéig rengeteg fakészletek halmozódtak fel a némileg ősjelleget öltött, de csak 300 éves állabokban.

A szlavoniai tölgyes 300 évvel különben is eléri életkora határát. A sekély televény talaj vizet át nem bocsátó, teljesen terméketlen agyagtalajon terül el. A tölgy itt szívgyökeret nem fejleszthet, sűrű állásánál fogva oldalgöyökérzete

is silány. Az évenként bekövetkező árviz fel-lazítja a vékonyrétegű televény talajt, az árviz okozta gyökszilárdságban szél által megbontott egyedek csúcsaszályodását elősegíti és ez a szlavoniai tölgyekre sorvadásszerűleg elharapód-zott beteges állapot meggátolja, hogy azok a 300 éves kort tetemesen meghaladhassák. Ez a jelenség erdőgazdaságilag bajnak annál ke-vésbébbé tekinthető, mert hisz a kultúra haladá-sával a mindenben siető ember ma talán még esetleg 150 éves forduló megállapítására kap-ható, de az utódaink bizonyára azt is meg fogják rövidíteni és semmiképen sem fognak temetni csúcsaszályban végelgyengült álla-bo-ka-t, mint a hogy ezt mi tesszük, mentve a megmenthetőt.

Vinkovce vidékén, a hol legkiterjedtebb koros tölgyesek állottak, azok szine-java a kincstár tulajdonában maradt és egy tagban mintegy 64000 holdon 81—85 méter tenger feletti ma-gasságban, — tehát abszolút síkságon — feküsz-nek. Nagy árvizkor e területnek mintegy 90%-a víz alá kerül, némely éveken azonban csak a mélyedések telnek meg.

Az alább közlendőkben leginkább ezen jelleg-zetes szlavoniai erdőt fogom szem előtt tartani.

Hogy a Vinkovce—Brcska közt elterülő Száva folyó és Bosut patak által határolt mély síkon, sőt az egész Száva mentén nagyobb, magasabb volt a miveltségi fok az ókorban, mint a későbbi időben, abból a Siscia, Cybalis

és Sirmium — jelenlegi Sziszek, Vinkovce és Mitrovica — városokban ma is található jelekből kétségtelenül lehet következtetni. Sziszek és Mitrovica a római uralom idejében ivóvízvezetékekkel voltak ellátva, Mitrovicán kis vizállásnál az egykori Szávahid kőpillérjei látszanak. Vinkovcén római erődítmény sáncai jól kivehetők és ma is jól olvasható feliratu legiót és határt jelző oszlopok láthatók. A rómaiak korából eredő pénz itt még mindig található. Az erdő belsejében elvonuló mélyedéseket és vizereket¹ a rómaiak tették hajózhatókká és azok magasabb vizállásnál ma is gőzhajókat ringathatnak hullámaikon.

A mohácsi vész után a törökök előnyomulását nagy mérvben a Száva folyó segítette elő. A Száva-Dráva közön a népvándorláskor ott rekedt népességet a török invázió semmisítette meg. A lakosság egy része a tűzhely védelmében esett el s azok pedig, kik a rabszíjtól menekültek, Horvát, Krajna és Steierországok hegységeiben kerestek és találtak menedéket. Az osztrák kormány természetesen arra igyekezett, hogy ezen török elleni gyűlölettel amúgy is túltelített népből szervezze meg a határőrséget. Így keletkezett a Szerbiából menekülőkből 1538-ban a kaproncai, a kőrösi és az ivanicsi kapitányság s ugyanakkor a Boszniából menekülők (Uskokok) mintegy hatszázan a Károlyvárostól nyugotra fekvő hegységben települtek

¹ Bosut, Studva, Spacsva folyók.

meg. A határőrvidék többi részeiben az új megtelepülés mérvéhez képest fokozatosan fejlesztett a határország kelet felé úgy, hogy a Szerémség és Bánát legutoljára csak a 18-ik század legelején lett katonailag szervezve.

A határőrvidék tehát két évszázadon át alakult ki. Ezen időre tehető ama szlavoniai koros tölgyerdők keletkezése is, melyeknek kivétel céljából való kihasználása mintegy 50 év előtt kezdődött és a melyeknek legszebb, egyuttal érintetlen része 1910. év őszén el lett adva, a mint arról az „Erdészeti Lapok“ m. é. XXII-ik füzetében röviden már megemlékeztem.

A múlt évben leszállított becslés nemcsak azokat vonzotta Szlavoniába, kiknek bizonyos célokra különleges fára volt szükségük, de azokat is, a kik ezen olcsón ajánlott utolsó szép fából biztos nyereségre való kilátással minél többet megszerezni óhajtottak. Minthogy az utolsó években bekövetkezett ipari, különösen pedig építkezési fellendülés és ezzel kapcsolatosan az erdei termények jobb értékesítése tavaly, de még ez évben sem érte el a tetőpontját, a kiváló szlavoniai faanyag vásárlói igen okosan tövön hagyták állva a megvásárolt fatömeget, jól tudva azt, hogy a befektetett vételárból eredő kamatveszteség a fapiac fellendülése következtében ugyancsak búsásan meg fog térülni.

A fakereskedők ezen gondoskodása tette lehetővé, hogy az osztrák „Reichsforstverein“

A fehérfa letarolása után visszamaradt tölgyek.
(Élő alakok: méretösszehasonlításul.)

kirándulói szeptember 13-án még tövön állva találják ama *10—20 méter hosszban teljesen ág- és göcstelen, egyenes, finomrostu tölgy-óriásokat, a milyenek az év végével letűnnek a föld kerekiségéről*. Sőt az osztrák szaktársaink Szlavóniából még szebb képet visznek emlékül, mintha csak egy év előtt is jöttek volna, mert az ezen törzseket megvásárló fake-reskedők a bródi vagyonszűknél dívó szokást utánozva a *hibás egyedeket* tömeg- és érték-veszteség meggátlása végett már eltávolították s a visszamaradt állab ma oly koros erdő képét adja, mintha az még sokáig fenntartható volna.

A Vinkovcéről Brcska felé kellő lassusággal haladó vonaton utazók egészen kényelmesen és elég közlről szemlélhetik ezeket a kiváló szép törzseket a nélkül, hogy a látott kép különös figyelmüket felkeltené. Sőt a szakember, aki tudja, hogy a tölgytörzsek átlagosan közel 500 koronával keltek el, nem talál kellő okozati összefüggést ezen ár és a látottak közt. Az ilyen erdőt persze közlről kell szemügyre venni, hogy ezt megértsük. Épen az a célom, hogy azoknak, akik a szlavoniai tölgyet a helyszinén nem tanulmányozhatják, egy 100 holdas területre vonatkoztatott vágás becslési adatainak puszta felsorolásával a szlavoniai koros állabok képét elővarázsoljam.

Egy ilyen vágásterület becsjegyzékéből a jövő számára a következő számadatokat jegyzem ki:

I. Törzsszám szerint találtatott 100 holdon.

1. A tölgyfából.

	2.6 ‰ =	40 darab	36 cm.	átlagátmérővel
	13.2 ‰ =	200 „	57 „	„
	23.6 ‰ =	358 „	74 „	„
	41.5 ‰ =	630 „	92 „	„
	16.5 ‰ =	250 „	114 „	„
aszonc	2.6 ‰ =	40 „	87 „	„

Összesen : 1518 darab tölgyfa.

2. Egyéb fanemekből (Fehérfa).

2.5 ‰ =	122 darab	60 cm.	átlagátmérőjű kőris
26.2 ‰ =	1264 „	70 „	szil
71.3 ‰ =	3442 „	45 „	egyéb fanem.

Összesen : 4828 darab fehérfatörzs, mely faanyag a tölgyfa letarolását megelőző évben használtatott ki.

Hogy ezen állab nagyon is ritka volt, kitűnik abból, hogy csupán 15 tölgy, 1 kőris, 15 szil és 34 egyéb fa, összesen tehát csak 63 törzs állott holdanként.

II. A vágás fatömege.

1. Tölgy.

Hasított áruval alkalmas műfa	3918 m ³	72 ‰
Fűrészelt „ „ „	6018 „	
Tüzifa = Tanninfa	3796 „	28 ‰
Összesen tölgyfa :	13732 m ³	

2. Fehérfa.

Haszonfának alkalmas	3816 m ³	31 ‰
Tüzifa	8396 „	69 ‰
Összesen :	12212 m ³	
Tölgy és fehérfa összesen :	25944 m ³	

Jellegzetes szlavoniai koros állab.

(Élő alak: méretösszehasonlításul.)

III. A vágás faanyagának értéke.

1. Kat. holdankint

tölgyhaszonfa becsértéke	4153 K,	eladási értéke	6540 K
tölgy tűzifa	„ 108 K,	„ „	108 K
fehérfa	„ 609 K,	„ „	1335 K
Összesen	4870 K.	Összesen	7983 K

2. Tömbök méterenként

tölgyhaszonfa becsértéke	45 K,	eladási értéke	66 K
tölgy tűzifa	„ 3 K,	„ „	3 K
fehérfa	„ 5 K,	„ „	12 K

3. Törzsenként

tölgyhaszonfa becsértéke	274 K,	eladási értéke	430 K
tölgy tűzifa	„ 7 K,	„ „	7 K
fehérfa	„ 13 K,	„ „	28 K

Ezen számadatokból az a következtetés vonható le, hogy a szávamenti erdőkben:

1. a tölgytörzsek sokkalta nagyobbak — majdnem négyszer akkorák — mint a fehérfatörzsek;

2. hogy a haszonfa és tűzifa közti arány a tölgnél kedvezőbb (72⁰/₀:28⁰/₀) mint a fehérfánál (31⁰/₀:69⁰/₀);

3. hogyha pedig a tölgyfának az értékét a fehérfa értékével egybevetjük, úgy látjuk, hogy

a) a *törzsszám* szerint *túlnyomó* fehérfa,

b) *fatömeg* szerint a tölgygyel majdnem *egyenlő*,

c) *érték* szerint azonban majdnem *elenyésző* csekély, mert míg a tölgyfa becsára 426122 K, addig a fehérfa csak 60898 K-ra volt felbe-

Tölgytörzs 18.5 m³ rönkfaanyaggal.

csülve és ez a körülmény magyarázza meg azt, hogy a szlavoniai erdőkről szólva, előszeretettel csupán *tölgyerdőről* beszélünk.

Nem lesz érdektelen felemlíteni, hogy a fakereskedő hogyan értékesítette az általa megvásárolt, a most vázolt terület tölgyfaanyagát, akinek fatömeg becslése a hivatalos becslésével különben egyezett, de aki jóval nagyobb tőárakkal számított.

A vágásterület első felén állott tölgytörzsek-ből kikerülő haszonfát rönkö formába kikészítve a vállalkozó minőség szerint 80—105 K tömköbméterenkénti árral adta el egy fakereskedőnek; a vágás másik felén található törzsek-ből eredő haszonfa anyagot pedig az első eladás eredményeiből következtetve, tövön állva adta el, számítva törzsenként 5 m³ haszonfát és 105 K egységárat azon további kikötés mellett, hogy a fakereskedő a törzsenkénti 5 m³ faanyagot akkor is kénytelen átvenni, ha azt a tövön álló törzsekből ki sem termelhetné, ha azonban ezen mennyiségnél többet termelhetne, úgy a fölös faanyagot külön 80 koronájával kénytelen átvenni. Azt tartom, hogy a leszámolás lezártaival a törzsenkénti vállalkozói nyereség 40—50 K lehetett.

Egy ilyen átadásnál véletlenül jelen lévén, három szép törzs kötötte le figyelmemet, melyek számadatai a következők:

- a 46. sz. tölgy 25·7 m. h. 70 cm. v. = 9·891 m³ à 105 = 1038·55 K
- a 147. sz. tölgy 18·4 m. h. 80 cm. v. = 9·249 m³ à 105 = 980·75 K
- a 230. sz. tölgy három rönköt adott és pedig

9·0 m	114 cm.	} 18.488 m ³ = 1941·25 K
8·9 "	99 "	
5·0 "	79 "	
<u>22·9 m</u>		

Hogy a szlavoniai tölgyfa értékében mily rohamosan emelkedik és esik, erre vonatkozólag szolgáljanak az 1907. évi pénzpiac zavarai által az 1903—1910. évi faeladásoknál észlelt és a holdankénti átlagvétélárban visszatükröződő árhullámzás.

A vinkovcei főerdőhivatal által kezelt kincstári és beruházásalapbeli erdőkből a következő évi vágásterületek fatömege adatott el.

Tárolási év	Vágás terület	Becsérték	Eladási ár	Holdan-kénti vételár
	kat. hold			
1903	1848	3 201.805	4.195.274	2270
1904	1875	4.371.587	5.934.341	3165
1905	1690	4.303.332	7.053.052	4173
1906	1607	6.245.478	8.898.655	5537
1909	1149	2.864.118	4.068.973	3563
1910	1232	3.747.018	5.369,046	4558

Igaz ugyan, hogy a helyzet javul, de ez a beruházási alapon már nem segít. A kincstár még vagy 10 évig fogja értékesíteni nézetem szerint 15 millió korona értékre becsülhető ama közel 3500 holdnyi koros tölgyeseit, melyek apadó sorban megállapított vágásterületekkel kerülnek letarolásra, hogy a jövedelem-

ben bekövetkező apály lehetőleg lassan vonuljon el.

A brodi vagyonszűcség még vagy 20 évig fog igen jó minőségű — de nem oly kiváló faanyagot mint a kincstári vagy a beruházási alapbeli volt — értékesíteni. Addig az eddigi faeladásokból mintegy 14 millió koronára becsülhető apaszthatlan tőkét 1934-ig további tervszerű eladások foganatosításával 30 millió koronára fogja felemelni. Ennek a kamatjaiból addig is, amíg erdei újból eléri a vágható kort, vásárlás útján szerzi be az igényjogosultjainak ingyen kiszolgáltatandó tűzi- és épületfát.

Mielőtt áttérnék a letarolt koros állabok helyén keletkezett új állapot vázolására, ki kell még hogy térjek a határőrvidéki erdők kezelésének és a határőrvidéki beruházási alapnak rövid ismertetésére.

A volt határőrvidék adminisztrációja katonai volt, s így az erdők kezelését is a határőrvidék felosztásáig a katonai kormány látta el.

A határőrvidéki erdészeti kezelés az egész határőrvidékre¹ vonatkozólag Őfelségének 1860 február 3-án kelt legfelsőbb parancsával egységesen szerveztetett. Ez időben adatott ki a határőrvidéki erdőtörvény, amely kevés eltéréssel azonos az 1852. évi december 3-án kelt patenssel kiadott és 1857-től kezdve az 1879-iki erdőtörvény megalkotásáig Magyarországon is

¹ 8 horvát, 3 szlavin, 3 bánáti határőrezredre és a titeli zászlóaljra.

érvényes erdőtörvénynyel. Ekkor adatott ki az erdők felmérése, becslése és üzemtervek készítésére vonatkozó terjedelmes utasítás és a részletes szolgálati szabályzat, melyen ki-ki, az erdőigazgatótól az utolsó erdőőrig, megtalálja az ő hatáskörét, kötelességeit és jogait. Ezen szolgálati utasítás felölelte az erdőkár-árszabály összeállítására vonatkozó rendeletet, a szolgálmi jogok is ez alkalommal lettek utolsó ízben szabályozva, és 10 évre rá írigylésre méltó katonai pontossággal és gyorsasággal megváltva.

A volt határőrvidék úrbéri rendezése ugyanis abból a feltevésből indult ki, hogy a hadúr egyúttal tulajdonosa is a határőrvidéknek. Ez alapon Ófelsége a legfelsőbb parancsában elrendelte, hogy a határőrvidéki erdőbirtok annak értéke szerint felosztandó és határőrezredenként egy-egy közbirtokossággá alakított vagyonközségnek az erdők azon része adassék át, mely a községekhez közelebb esik, míglen a községektől távol eső helyeken lehetőleg összefüggő nagy területeken álló erdő szolgálatmentesen maradjon a kincstár birtokában.

Ezért van az, hogy a kincstár még ma is mindenhol jobb erdőkkel rendelkezik mint a vagyonközségek. A felosztás alkalmával a kincstár tulajdonában maradt erdőkben töméntelen fakészlet volt felhalmozva. Ez a készlet-főlösleg adta meg az impulzust a határőrvidéki beruházás-alap létesítésére.

A kincstár a brodi és a péterváradai határőr-

ezredek területében 40 év előtt 64000 hold túlkoros állapot tartott vissza, melyből jelenleg ott még maximálisan 900 hold áll tövön, míglen a többi erdő *mind fiatalos*. Ezen kincstári erdőben 40 év előtt oly fakészlet-felesleg halmozódott fel, mely 30000 holdnyi terület véghasználati fatömegével egyenlő. Ezt a fakészletet Őfelsége 1871. évi június 8-án kelt parancsleíratával a volt horvát-szlavon határőröknek ajándékozta, hogy azt értékesítve, annak jövedelméből kulturális és közgazdasági intézményeket létesítsen.

A kihalított 30000 holdnak utolsó 516 holdnyi részlete az elmúlt évben árvereztetett el, s azt tartom, hogy ezzel a beruházási alap mintegy 90 millió koronát vételezett be, melyből a horvát határőrvidéki lakosság oly kulturális intézmények birtokába jutott, melyek ezt az évszázadokon át elmaradt népet a polgárosított horvát-szlavonországi lakossággal egyenlő fokra emelte, s ma már nem is észlelhető kettő között bármily irányban is különbség. Sőt a maradi katonaszellemben felnevelt generáció kihelván, a jelenlegi már más szellemben — polgári jogok szabad gyakorlásában — nevelkedett s ma már politikai kérdéseknél csak úgy foglal állást, mint a vármegyei rendszerbeliek.

Az 1860-ban a határőrvidéki erdők kezelésére szervezett erdőigazgatóság az erdőelkülönítés befejeztével továbbra is a főhadparancsnokság kebelében felállított erdészeti ügyosztálylyá ved-

lett át, míglen a külső szolgálatot a volt határ-
őrezredek székhelyein meghagyott cs. k. erdő-
hivatalok a hozzájuk beosztott erdőgondnoksa-
gokkal látták el.

Az 1881-ben július 15-én Ischlben kelt leg-
felsőbb parancscsal a horvát határőrvidék lakos-
sága polgárosittatván, területe a horvát-szlavon
országokkal egyesített és ezzel a magyar korona
országaihoz kapcsoltatott. Ez alkalommal az
erdészeti ügyek vezetését a földmivelés-, ipar-
és kereskedelemügyi m. kir. minister vette át, a
határőrvidéki igazgatás erdészeti osztálya pedig
m. k. erdőigazgatósággá alakított és a volt
határőrvidéki erdőhivatalokon kívül oda csatol-
tattak a pénzügyministeriumhoz tartozó Fuzsinén
és Belováron székelő erdőhivatalok is.

1885. évben a horvátországi erdőkezelés is
a magyarországi államerdőekkel egyöntetűen szer-
veztetett, a lika-krbavamegyei erdők kezelése
az otocáci kir. erdőhivatalra, a többi horvát-
országi erdők a zágrábi kir. erdőigazgatóságra,
a szlavoniai erdők pedig a vinkovcei kir. főerdő-
hivatalra bizattak.

Ama szlavoniai erdő, melynek maradványai
most taroltnak, igen nagy területeken egykoru.
Minthogy előbbi időkben nagy területeken való
tarolások feltétele ki van zárva, úgy lehetséges,
hogy egy nagyobb erdőégés, vagy vihar, vagy
valamely más elemi csapás semmisíthette meg
az akkor is nagyon koros állabokat, melyek
helyén a jelenleg tarolt 300 éves állabok teljes

zárodásban keletkeztek. A sűrű zárlatnak tudjuk be a törzsek ágmentességét és a fának egyöntetű finom szerkezetét, melyért az asztalos, de különösen a faragó annyira rajong.

Búcsút veszünk tehát a legszebb szlavoniai tölgyek ama maradványaitól, melyek már rava-talra vannak helyezve, mert a lélekharang már az 1910. év őszén megtartott árveréskor elkon-dult. Oda, a hova osztrák szomszédaink zárán-dokoltak, menjen el e sorok olvasói közül az, a ki teheti, a kinek szép koros erdő és páratlan serdény látása örömet okoz.

Én pedig olvasóimat elkalauzolom azokba a búján felnőtt fiatalosokba, melyek a letűnő csoda szép *tölgyeseknek* méltó utódjai.

Szlavoniában az erdő természetes vetényülés útján keletkezik. A kihasználás sorrendjének megfelelőleg ezek a koros állabok letarolásukat megelőzőleg legalább is 5 évvel előbb tilalomba helyeztetnek. Öt év alatt ugyanis egy jó makktermő évre számíthatunk, a többi fanemből, a fehér fából pedig ez idő alatt amúgy is elegendő csemete keletkezik.

A tarolásra kijelölt állabok azonban többször bekövetkezett üzleti pangás miatt sokszor nem voltak idejekorán kihasználhatók, miért is az előtilalmazott erdőrészek annyira megszaporod-tak, hogy utóbbi időkben néha már 15—20 éves előserdényben kellett a koros fatörzseket kiter-melni, ami bizony a közel jövőben is be fog

következni addig, amíg koros fa egyáltalán található lesz.

A felerdősítésnél okvetlen a természetes felújítási módot kellett választani, bár kétségtelen, hogy az e miatt értékesíthetetlen makk ára normális viszonyok közt bizonyára messzi túlhaladta volna a mesterséges erdősítés évi költségeit. A mesterséges erdősítésnek különösen a kincstári erdők mély fekvése a legnagyobb akadály, mert az ártérben víz alatt fekvő vágásterületeket mesterségesen felerdősíteni nem lehet. Ha ezen bajhoz egy-két hiányos makktermő év és azután esetleg még egy árvíz is hozzájárul, úgy az ötödik évben a folyó vágásterületeken kívül, a mult évekből maradt 3–4 évi időközben elgazosodott több ezer holdra rúgó vágásterületek felerdősítéséről is kell gondoskodnunk s ki van zárva, hogy az erdőkezelés munkaerő hiányában óriási költségeket igénylő mesterséges felújítás nehézségeivel eredményesen meg tudna küzdeni.

De különben is meghaladott álláspont, hogy a tölgyerdők természetes úton újúlnak fel legmegfelelőbbben ott, ahol elegendő a magfa. Szlavoniában azt is tudják már régen, hogy a különben nagyon is fényigényes *kocsános tölgy csemetekorában évekig eltűri a legnagyobb beárnyalást is és hogy a vele egykoru más fánemekkel versenyre kelve, azokat túlszárnyalja.* A kezelés tehát arra igyekezik, hogy a koros állab letarolásával a már keletkezett alnövet egyidejűleg eltávolíttassék, a mi rendszerint a

fát vásárló vállalkozó kötelessége. A felújulás következőképpen történik.

A kellő alnövettel ellátott erdőben kijelöltetnek, felbecsültetnek és eladatnak a fehérfák. Egy évre rá felbecsültetik és eladatik a tölgyfákból kiszedhető haszonfaanyag. A kihasználási idő két teljes év. Ezután jön a tanningyáros és egy, esetleg $1\frac{1}{2}$ éven át termeli és fuvarozza a tanninfát, melynek mennyisége és értéke egy külön e célra szerkesztett, most már múzeumba való táblázat segélyével lett megállapítva.

Négy év múltán a vágás tehát nyugalomba kerül s felburjánzik azon minden, csak a tölgy kevés. 5—6 évvel később kender-sűrű és növésű alnövet keletkezett, melyben ha figyelemmel szemléljük, elnyomva tölgyet is találunk. A 10—15 éves sűrűségben a tölgy már felszökött és igyekezik levegőre és világosságra jutni, ami 20—25 éves korban sikerül is. Ezen korban nemcsak a tölgy, de a többi fanemek is 10—15 méter magas, abszolút egyenes növésű ág és göcsmentes egyedékké fejlődtek s a felülkerekedett tölgy 30 éves korában, elnyomva a többi fanemeket, törzsében megvaskosodik.

A fiatalabb állab ezen fejlődése mindenhol észlelhető, mert hisz a szlavoniai kincstári erdő átlag kora alig éri el a 20. évet, amennyiben a koros tölgyekből a kihasználás utolsó 40 éve alatt évenként inkább nagyobbodó, mint kisebbedő vágásterületek taroltattak. A tölgyfa az

állabok 50—60 éves koráig kisebbségben marad, de lesz belőle mindenhol annyi, mint a mennyi a véghasználat beállítása idejére több, mint elegendő. Ki kell, hogy emeljem, miszerint *elegyetlen tölgyállabok nevelése nem lehet az erdőgazdaság célja*. Az elegyes állabok nevelésénél elérhető előnyök annyira átmentek már a köztudatba, hogy ennek bővebb fejtegetésébe igazán fölösleges volna bocsátkoznom. Azt az egyet azonban felemlitem, hogy a holdankénti véghasználati jövedelem azon koros állaboknál volt a legnagyobb, ahol a tölgy 0.75, a fehérfa 0.25 arányban volt képviselve, és szükségesnek tartom itt kiemelni, hogy *ezt az arányt a jövődöbéli állabok véghasználatánál sem szabad figyelmen kívül hagynunk*, míglen a középkoru állaboknál jobb ha több a — tölgy sudarlóságát elősegítő — fehérfa.

Az erdőkezelés jövődöbéli főfeladata, hogy a szlavoniai búja fiatalosaiba *sok levegőt és fényt juttasson* s ezzel elősegítse a jövő számára kiválasztott törzseknek tömeggyarapodását.

A szakszerűen beállított áterdölések által, ha a jelenlegi reményteljes serdenyből nem is termelhetünk oly finom szövetű faanyagot, mint a milyen a most tarolt 300 éves koros állabokból kikerül, mindenképen azonban oly kiváló anyagot nyerhetünk a 140—150 éves forduló végére, mint a milyen Szlavonia szomszédai még kisebb területeken is termelni képtelenek lesznek. Az így nevelt szlavoniai tölgyfa mint kiváló faanyag *jövőben*

is meg fogja tartani a fapiacon a jelenlegi vezérszerepét.

Az állabnevelést Szlavoniában nagyban gátolja az állabok megközelíthetlensége. Tessék elképzelni abszolút síksági erdőt, hol 64000 holdon átlag 20 éves kendersűrűségű serdény keletkezett. Azokon a helyeken, ahol ritkán álló túlkoros állabokban gyalog és kocsival bárhol is teljesen szabad volt a mozgás, ma gyalog is áthaladni lehetetlen. Nem csoda, hogy az erdőkezelés a gyorsan felszökött fiatalost megközelítendő, pillanatnyi szükségnek megfelelő nyiladékokat vágatott, a mi által az erdőgazdasági beosztásban a jövő igényeinek megfelelő rendszer nem keletkezhetett. Egészen helyesen járt el a kezelés, mikoron *egységes nyiladék rendszer* megalapozásának nagy munkájától és vele kapcsolatos tetemes költségektől, vissza nem riadva, rövid pár év alatt öt erdőgondnokság területére ily egységes nyiladék-rendszert létesített.

Az egyenként 100 holdat felölelő táblát északi sarknak haladó és ezeket merőlegesen metsző 10 és 6 méter szélességben kiirtott nyiladékok által vannak határolva. A nyiladékok tehát a térkép-lapok széleivel párhuzamosan haladnak, és a kiirtott terület feljegyzéseim szerint 800 kilométert meghaladó hosszban 975 hold területet igényelt.

A nyiladékok kitűzése holdanként 18, kiirtása pedig 73 korona költségre rugott. A nyiladék-hálózat létesítése tehát a vinkovcei főerdőhiva-

tal alsó kerületében közel 90 ezer K költséget emésztett fel.

Csak az elfogult ember fogja a nyiladékokra szükséges, mintegy 1000 holdnyi területet terméketlennek tekinteni, mert a fúkaszálásból és legelőérték emelkedéséből új jövedelmi forrás keletkezett, és mert a nyiladékok szélén a teljes világításban álló törzsek fokozott tömeggyarapodást mutatnak. Ezeket is idővel el kell majd távolítani, mert különben koronazáródás folytán a nyiladékok helyén alagútak keletkeznek.

A létesített nyiladék-hálózattal tehát nemcsak *a jövődöbéli erdőgazdaság alapja lett lefektetve*, de különösen az annyira fontos *állabnevelés* szempontjából eddiginél nagyobb mértékben foganatosítandó gyérítésekől a kitermelt *faanyag kihazatala is lehetővé tétetett*.

Az erdőügyi adminisztrációnak már azért is kell, hogy tevékenységét az erdőléseknek szentelje, mert rövid pár év múlva meg fog csapanni a koros állabok értékesítéséből eredő búsás jövedelem és pedig annál inkább, mert a teljes növekedésükben levő hegységi öreg bükkösök a síksági tölgyesek kihasználásának befejezésére tervezett értékesítése már is foganatba vétetett.

A fiatalos áterdölése technikailag különben nem ütközik valamelyes nehézségekbe, amint azt a „Bok“ erdőrészen különböző mérvben foganatosított próbaerdölések is igazolják. A kitermelt *faanyag értékesítése* azonban már

fejtörést fog okozni, mert habár a Szerémséggel szomszédos Bácsbodrog, Csanád, Csongrád, Békés, Torontál és Jászkun megyék faszükségben is szenvednek, a fennálló vasuti szállítási díjak ezen anyagnak elszállítását megghiúsítják; a helyi szükséglet pedig alig is fogyaszt valamit.

Ha a mérvadó köröknek sikerülend a M. Á. V. díjszabásában áterdőlésből eredő anyag számára mérsékelt díjtételeket megállapítani, vagy ha az 50 év óta vajúdó Vinkovcen elhaladó Duna—Száva-csatorna kiépítését megvalósítani sikerül, úgy a szlavoniai áterdőlési faanyagának az Alföldön való értékesítése egyúttal fontos közgazdasági tényezővé válik. A vinkovcei főerdőhivatal pedig új jövedelmi források teremtésével az *erdő jövedelmezőség tekintetében eddig mindenkoron föntartott holdankinti legnagyobb tiszta jövedelem* nimbusán képes lesz jövőben is megállani.

Ezek után akaratlanul is az a kérdés vetődik fel, nem-e lehetne ezen erdővel bővelkedő helyen oly kedvező égalji- és talaj-viszonyok közt magát a talajt mezőgazdasági műveléssel pénzügyileg előnyösebben értékesíteni, amint azt Bácskában ármentesített helyeken léptenyomon eredménnyel teszik.

Erre vonatkozólag nemmel kell felelnem. A Száva mentén mások a viszonyok. Itt csak két erdőbirtokos van. A túlnyomólag ármentes talaj birtokosa a vagyonközség, a mélyebben fekvő

és áradásnak kitettebb területeket pedig a kincstár birja. A vagyonszétosztás törvényerejével bírószerkezedejüknel fogva az erdőtalajt más művelésre nem használhatják, a kincstár pedig csak árvédelem és vízlevezetések után foszthatná meg a jelenlegi erdőtalajt feltétlen erdőtalaj jellegétől. Az árvédelem azonban oly nagy befektetést igényel, a melyet az állam jelenlegi anyagi helyzete el sem bír. De a szlavoniat talaj sem olyan ám, mint a bácskai, és kötve hiszem, hogy abból más módon mint okszerűleg kezelt erdőgazdasággal nagyobb jövedelmezőséget lehetne előteremteni.

Igazán feltűnő, sőt rejtélyes is, hogy amíg Szlavoniában *sekély termőrétegen* a tölgy, szil, kőris és gyertyán — úgy fiatal, mint érett korban is — egyenes és bújá növésű, addig e fajok akár árvizes, akár ármentes, vagy újabban ármentesített területen, *mély humustalajban* a Bácskában szinte elcsenevészednek. Ott, ahol bácskai erdők letarolása után kendert és kukoricát minden változás nélkül éveken át lehet termesztetni, addig e termények Szlavoniában csak közepes termést adnak. Talán nem csalódom, ha a jelenséget a talajnedvesség fokával hozom kapcsolatba, amire vonatkozólag, sajnálatomra, adatokkal nem rendelkezem. Mindenkoron azonban tapasztaltam azt is, hogy az *ákác*, mely Szlavoniában az erdőben abszolút fel nem lelhető, Bácskában, mint az Alföldön mindenhol, kitűnően bevált.

A szlavoniai síkság erdeiben sok a mocsaras terület is, mely bár a nyáron felszárad, mégis terméketlen területnek tekintendő, mert a mocsarak altalaját vizet át nem bocsátó agyagréteg képezi, miért is ezen sokszor alig $1/2$ méter mélységű mocsaras területeken csak a fűz tengődik.

A mocsaras terület mindenkor nagyon lankás partjainak belső szélét *fűz, nyár és kőris* övezi, néha a tölgy is, mely azonban itt egészen formátlan. A partok külső szélén, melyek alig emelkedtek ki 2—3 deciméterrel, a *kőrishez* már a *szil* és a *tölgy* is csatlakozott, miglen a puszta szemmel alig észlelhető még emelkedettebb helyeken a fentiekhez a *gyertyán* is társul. Csertölgy és bükk Szlavoniában olyan ritka, mint a fehér holló.

Megszoktuk, hogy a hegységi erdőben több száz méter szintkülönbségre kell emelkednünk, hogy más fanemre, vagy más elegyarányára bukkanjunk. Ép azért feltűnik, hogy a szlavoniai síkságon pár deciméter szintkülönbség a vegetáció teljes megváltoztatására elegendő.

Az ezidő szerint terméketlen mélyedések közül lecsapolással sokat lehetne termőtalajjá átalakítani, amint az néhány esetben a mélyedéseket elzáró emelkedések átvágásával sikerült is.

Meg kell még emlékeznem végül a szlavoniai *vadászati viszonyokról* is, melyek az erdők nagy kiterjedésével szemben kedvezőknek nem mondhatók. Ennek főoka, a bárcsak némely évben bekövetkező, nagy áradás, amely

ilyenkor áprilistól júniusig tart. Az évenként előforduló kisebb áradásoknál a vad szárazon maradt erdőrészekbe menekül, és néhány év alatt szépen fel is szaporodik. Egy magas vízállás azonban több év szaporodását valósággal kikapcsolja, különösen az őzet, míglen a szarvas Fruskagora és Bosznia hegyeiben keres menedéket és nagyon megfogyva tér vissza megszokott tartózkodási helyére.

Az árvízzel megküzdött szarvasbikák száma csekély, minőségük azonban annál jobb. A kincstár 64.000 holdas területén nagy átlagban két erős és három jó szarvas kerül terítékre s mint-hogy a vadászati bér 8000 korona és még vagy annyira rúgnak az egyéb kiadások is, úgy nyilvánvaló, hogy egy-egy szarvasbika leterítésének öröme mintegy 3000 koronával ér fel, mely összeget azonban annál szivesebben áldozza a vadász, mert az erdőkezelés *a nyiladék-hálózat létesítésével ideális vadászterületet teremtett* és két igen tetszetős vadászlak felépítésével szent Hubert követőinek kényelméről pazarul gondoskodott.

A debrinjai vadászlak.

A
szlavoniai kincstári erdőbirtok
alsó kerületének
nyiladék hálózata

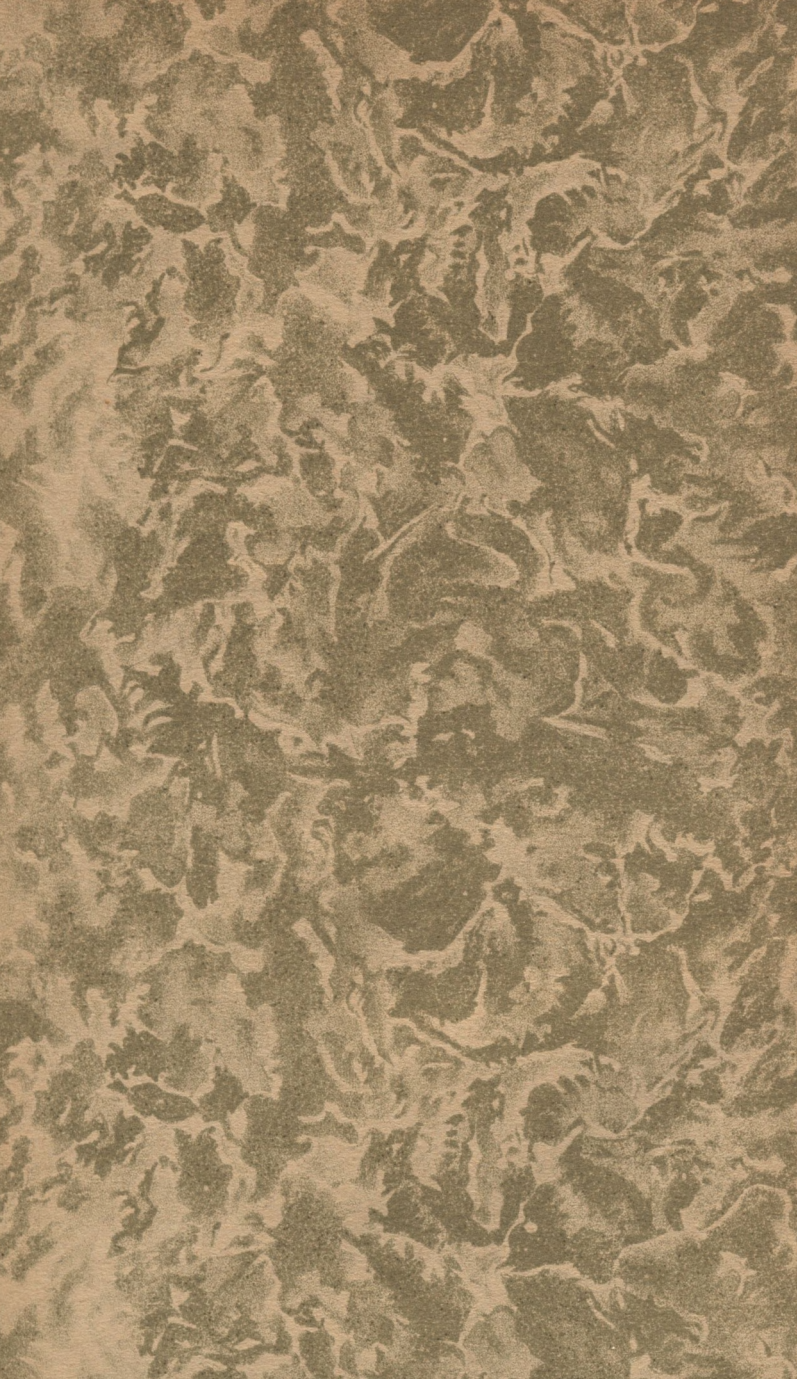
— 1911. —

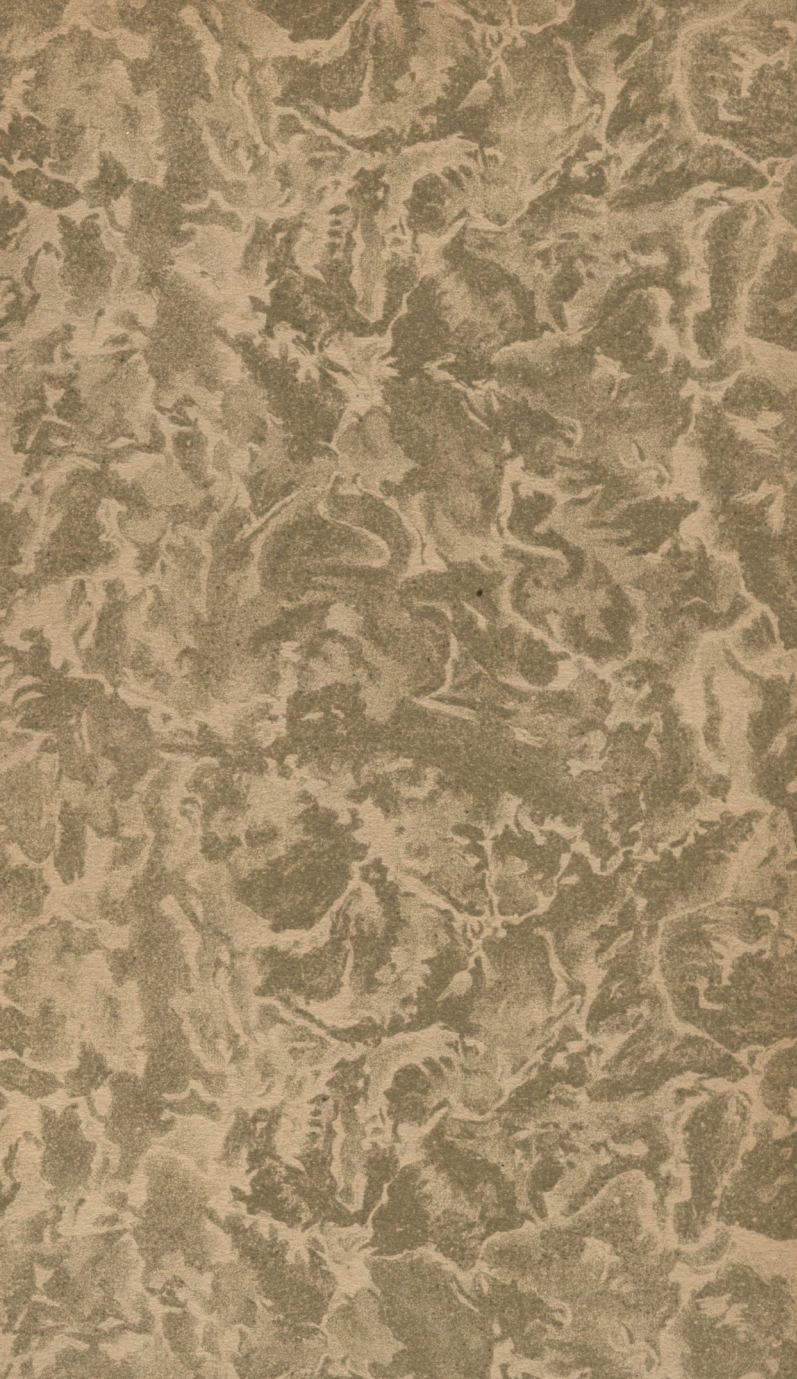

Meléklet. Kuzma Gyula m. k. főerdőtáncosnak
a szlavoniai erdőkről írt kezézéséhez.

Mérték 1:200 000

0 5000 10000 15000 20000 25000 30000 35000 40000 45000 50000 55000 60000 65000 70000 75000 80000 85000 90000 95000 100000

11

